

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РФ

**Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение
высшего образования «Мордовский государственный педагогический
институт имени М.Е. Евсевьева»**

РОДНОЙ (ТАТАРСКИЙ) ЯЗЫК И ЛИТЕРАТУРА

*программа, критерии оценивания результатов, правила проведения
вступительного испытания*

САРАНСК 2016

ФОРМА ВСТУПИТЕЛЬНОГО ИСПЫТАНИЯ

Формой вступительного испытания по родному (татарскому) языку и литературе для всех лиц, поступающих на первый курс в 2017 году, является **устный экзамен**.

Татар теленнән кабул итү имтиханнары программасы (татар теле һәм әдәбияты белгечлеге алырга теләүче абитуриентлар өчен ярдәмлек)

К Е Р Е Ш

Укытучы – бөөк исем... Бу сүз безне балачактан гомер ахырына кадәр озатып бара. Яшь буынның килчәген билгеләүче шәхесләрнең дә берсе – укытучы. Димәк, укытучы алдына куелган жаваплылык чиксез. Шушы зур жаваплылыкны өстенә алырга эзер яшьләр үзләренең юл башы итеп М.Е. Евсевьев исемдәге педагогия институтын сайлыйлар. Туган телне өзелеп сөйгән, яшь буында туган телгә мөһабәт уятырга теләгән, ата-бабаларыбыз мирасын туган телдә килчәк буынга житкерергә омтылган егет-кызлар М.Е. Евсевьев исемдәге педагогия институтының татар филологиясе группасына киләләр. Татар филологиясе группасында барлык төр мәктәпләр өчен рус теле һәм әдәбияты, татар теле һәм әдәбияты укытучылары эзерли.

Эзерлек барышында мөрәжәгать итәргә мөмкин булган чыганаclar исемлеге дә бирелә.

Сораулар («Татар урта гомуми белем мәктәпләре өчен татар теленнән программа. 5-11 сыйныфлар» «Рус мәктәпләрендә укучы татар балаларына ана теле укыту программасы// 5-11 сыйныфлар») таләпләре буенча төзелгән.

Татар теле

Тел турында гомуми мәгълүмат

Ижтимагый күренеш буларак тел. Тел үсеше турында гомуми мәгълүмат. Телнең структур һәм функциональ үсеше. Татар милли әдәби теленең формалашуы. Татар теленең төп диалектлары. Тел гыйлеменең әһәмияте һәм төп бүлекләре. Тел – милләтнең иң кыйммәтле тарихи ядкәре.

Фонетика һәм орфоэпия

Фонетика һәм орфоэпия турында төшенчә.

Сөйләм органнары. Авазларның ясалышы. Сузык һәм тартык авазлар арасында аерма.

Татар телендә сузык авазлар. Калын һәм нечкә сузыклар (арткы һәм алгы рәт сузыклары). Сингармонизм законы, аның төрләре. Сингармонизм законы сакланмаган очраclar.

Татар телендә тартык авазлар. Яңгырау һәм сангырау тартыclar. Тел арты тартыclarы һәм увуляр тартыclar. Ирен-ирен һәм ирен-теш тартыclarы. Тартыclarның охшашлануы (ассимиляция). Тартыclarның чиратлашуы.

Аваз һәм хәрәф. Авазларны язуда күрсәтү. Алфавит. Әйтелеш һәм язылышның туры килмәгән очраclarы. **Я, е, ю, ё** хәрәфләренең дәрәс язылышы. **О, ө, ы, е, э** хәрәфләренең дәрәс язылышы. Тавышсыз хәрәфләренең дәрәс язылышы.

Татар телендә ижек һәм басым. Интонация.

Сүзгә фонетик анализ ясау тәртибе.

Лексика һәм сөйләм культурасы

Лексика һәм сөйләм культурасы турында төшенчә. Татар теленең сүзлек байлыгы (лексикасы) һәм аның үзгәрүе.

Сүз. Аның мәгънәсе. Бер һәм күп мәгънәле сүзләр. Сүзләрнең туры һәм күчерелмә мәгънәләре. Омонимнар, синонимнар, антонимнар.

Кулланылыш өлкәсе ягыннан татар теленең сүзлек составы. Гомумхалык сүзләре. Әдәби тел сүзләре. Диалекталь сүзләр. Профессиональ сүзләр. Терминнар.

Кулланылыш дәрәжәсе ягыннан татар теленең сүзлек составы. Тарихи сүзләр һәм архаизмнар. Неологизмнар. Алынмалар.

Лексикография. Сүзлекләрнең төрләре.

Сүз төзелеше һәм ясалышы

Сүз төзелеше. Сүзнең мәгънәле кисәкләре. Тамыр һәм кушымча. Сүз ясагыч һәм мөнәсәбәт белдерүче кушымчалар. Мөнәсәбәт белдерүче кушымчаларның модальлек һәм бәйләгеч төрләре. Аларны сүзгә ялгау тәртибе. Сүзнең нигезе.

Татар телендә сүз ясалышы ысуллары. Кушымчалар ялгап, сүз ясау. Сүзләрне кушу юлы (саф кушма сүзләр, тезмә сүзләр, кыскартылма сүзләр), аларның дәрәс язылышы. Сүзләрнең аваз составын үзгәртү. Сүзләрнең мәгънәсен үзгәртү. Сүзләрнең бер сүз төркеменнән икенчесенә күчү юлы (исем фигыльнең исемгә, сыйфат фигыльнең исемгә һ.б.).

Сүз төзелешен тикшерү тәртибе.

Морфология

Тел белеменең сүз төркеменәрен өйрәнә торган тармагы буларак морфология.

Сүз төркемнәре турында төшенчә. Татар телендә сүз төркемнәре. Сөйләм оештырудагы рольләреннән чыгып, сүзләрнең мөстәкыйль сүз төркемнәренә, бәйләгеч сүз төркемнәренә, модаль сүз төркемнәренә бүленүе.

Исем. Сүз төркеме буларак исем. Ялгызлык һәм уртаклык исемнәр. Исемнәрнең берлек һәм күплек төрләре. Исемнәрнең килеш һәм тартым белән төрләнеше. Тартымлы исемнәрнең килеш белән төрләнеше. Сан, тартым һәм килеш кушымчаларын кулланды стилистик төрлелек. Исемнәрнең жөмләдә кулланылышы. Исемнәргә морфологик анализ ясау тәртибе.

Фигыль. Фигыль турында төшенчә. Фигыльнең башлангыч формасы. Барлык-юклык төре. Фигыльләрнең зат-сан белән төрләнеше. Фигыль юнәлешләре.

Затланышлы фигыльләр

Хикәя фигыль. Хәзерге, үткән, киләчәк заман хикәя фигыльләр. Аларның мәгънәсе, ясалышы. Зат-сан белән төрләнеше, дәрәс язылышы. Жөмләдә кулланылышы.

Боерык фигыль. Аның мәгънәсе, зат-сан белән төрләнеше. Жөмләдә кулланылышы.

Шарт фигыль. Аның мәгънәсе, ясалышы, зат-сан белән төрләнеше, жөмләдә кулланылышы.

Затланышлы фигыльләргә морфологик анализ ясау тәртибе.

Затланышсыз фигыльләр

Сыйфат фигыль. Аның мәгънәсе, ясалышы, фигыль һәм сыйфат белән уртак билгеләре. Заманнары. Исемләшүе. Үткән заман һәм киләчәк заман сыйфат фигыльләренң хикәя фигыльләр белән охшаш һәм аермалы яклары. Сыйфат фигыльләренң жөмләдә кулланылышы.

Хәл фигыль. Аның мәгънәсе, төрләре, ясалышы. Рәвеш һәм фигыль белән уртак билгеләре. Икенче төр хәл фигыльнең хикәя фигыль белән охшаш һәм аермалы яклары. Хәл фигыльнең жөмләдә кулланылышы.

Исем фигыль. Аның мәгънәсе, ясалышы. Исем һәм фигыль белән уртак билгеләре. Исем фигыльнең исемгә күчүе. Исем фигыльнең жөмләдә кулланылышы.

Инфинитив. Аның мәгънәсе, ясалышы, дәрәс язылышы. Инфинитивның жөмләдә кулланылышы.

Ярдәмче фигыльләр һәм аларның кулланылышы.

Мөстәкыйль фигыльләренң ярдәмче фигыль мәгънәсендә йөрүе.

Затланышсыз фигыльләргә морфологик анализ ясау тәртибе.

Сыйфат. Сыйфат турында төшенчә, аның мәгънәсе, сыйфат дәрәжәләре. Аларның ясалышы һәм дәрәс язылышы. Сыйфатның исемләшүе. Сыйфатларның жөмләдә кулланылышы. Сыйфатка морфологик анализ ясау тәртибе.

Сан. Сан турында төшенчә, аның мәгънәсе. Сан төркемчәләре: төп сан, тәртип саны, бүлем саны, чама саны, жыю саны, өлеш саны. Саннарның исемләшүе. Язуда рим һәм гарәп цифрларының кулланылышы һәм дәрәс язылышы. Төзелеш буенча сан төрләре (тамыр, кушма, парлы, тезмә саннар), аларның дәрәс язылышы. Санга морфологик анализ ясау тәртибе.

Рәвеш. Рәвеш турында төшенчә, аның мәгънәсе. Рәвеш төркемчәләре: саф, охшату-чагыштыру, күләм-чама, вакыт һәм урын, сәбәп-максат рәвешләре. Рәвешләренң жөмләдә кулланылышы. Рәвешләргә морфологик анализ ясау тәртибе.

Алмашлык. Аның башка мөстәкыйль сүз төркемнәреннән аермасы. Алмашлыкларның төркемчәләре. Билгеләү, билгесезлек һәм юклык алмашлыкларының дәрәс язылышы. Алмашлыкларның жөмләдә кулланылышы. Алмашлыкларга морфологик анализ ясау тәртибе.

Аваз ияртемнәре. Аваз ияртемнәренң жөмләдә кулланылышы. Аларның дәрәс язылышы. Аваз ияртемнәренә морфологик анализ ясау тәртибе.

Бәйләк. Бәйләк турында гомуми төшенчә. Үзләреннән алда килгән сүзләренң нинди килештә килүен таләп итүдән чыгып, бәйләкләренң төркемчәләре. Бәйләкләренң практик кулланылышы. Бәйләк сүзләр. Бәйләкләргә морфологик анализ ясау тәртибе.

Теркәгеч. Теркәгеч турында гомуми төшенчә. Теркәгечләренң төркемчәләре: тезүче һәм ияртүче теркәгечләр. Теркәгеч сүзләр. Теркәгечләренң дәрәс язылышы. Теркәгечләренң жөмләдә кулланылышы. Теркәгечкә морфологик анализ ясау тәртибе.

Кисәкчә. Кисәкчә турында гомуми төшенчә. Кисәкчәләренң төркемчәләре (көчәйткеч һәм чикләүче кисәкчәләр, сорауны, раслауны, билгесезлекне, икеләнүне, теләкне, үтенүне, юклыкны белдерүче кисәкчәләр). Кисәкчәләрен

сөйләмдә куллану. Кисәкчәләрнең дәрәс язылышы. Кисәкчәләргә морфологик анализ ясау тәртибе.

Хәбәрле сүзләр. Хәбәрлек сүзләрнең мөстәкыйль сүз төркемнәре белән охшаш һәм аермалы яклары. Аларның жөмләдә кулланылышы. Хәбәрлек сүзләргә морфологик анализ ясау тәртибе.

Ымлыклар. Аларның төркемчәләре. Дәрәс язылышы. Ымлыкларга морфологик анализ ясау тәртибе.

Синтаксис

Синтаксис турында төшенчә. Төп синтаксик берәмлекләр: сүзтезмә, синтагма, жөмлә, жөмлә кисәкләре, кушма жөмлә, текст.

Гади жөмлә синтаксисы

Сүзтезмә турында төшенчә. Аның сүздән һәм жөмләдән аермасы. Ияртүче һәм иярүче кисәкләр турында төшенчә. Ияртүче кисәкнең кайсы сүз төркеменә керүенә карап, сүзтезмәләргә төркемләнү.

Жөмлә турында төшенчә. Әйтү максаты буенча жөмлә төрләре: хикәя, сорау, боеру жөмләләр. Тойгылы жөмләләр. Аларны оештыруда катнашучы чаралар.

Жөмләдә сүзләр бәйләнеше. Тезүле һәм ияртүле бәйләнеш. Тезүле бәйләнешне белдерүче чаралар. Ияртүле бәйләнешне белдерүче чаралар. Ияртүле бәйләнештә торган сүзләр арасындагы мөнәсәбәтләр.

Ике составлы жөмлә турында төшенчә. Баш һәм иярчен кисәкләр. Жыйнак һәм жәенке жөмләләр

Жөмләнең баш кисәкләре.

Ия һәм аның белдерелүе.

Хәбәр һәм аның белдерелүе. Хәбәрнең ия белән ярашуы. Ия белән хәбәр арасында сызык.

Жөмләнең иярчен кисәкләре.

Аергыч һәм аның белдерелүе. Аергычларның аерылмышы белән бәйләнеше. Тиндәш һәм тиндәш түгел аергычлар.

Тәмамлык һәм аның белдерелүе. Туры һәм кыек тәмамлыклар.

Хәл. Аның төркемчәләре, аларның белдерелүе.

Аныклагыч. Аның башка иярчен кисәкләрдән аермасы, белдерелүе. Аныкланмыш белән бәйләнеше.

Жөмлә кисәкләренең шартлы билгеләре.

Жөмләнең модаль кисәкләре. Эндәш сүзләр, алар янында тыныш билгеләре. Кереш сүзләр һәм кереш жөмләләр, аларның мәгънәләре, алар янында тыныш билгеләре.

Жөмләдә сүз тәртибе турында гомуми төшенчә. Жөмләдә сүзләрнең туры һәм кире тәртибе. Логик басым.

Жөмләнең аерымланган кисәкләре турында гомуми төшенчә. Аерымланган хәлләр. Аерымланган аныклагычлар. Алар янында тыныш билгеләре.

Жөмләнең тиндәш кисәкләре турында төшенчә. Тиндәш кисәкләрнең үзара бәйләнеше. Тиндәш кисәкләр янында гомумиләштерүче сүзләр. Тиндәш кисәкләр һәм гомумиләштерүче сүзләр янында тыныш билгеләре.

Тулы һәм ким жөмләләр. Ким жөмләләрнең сөйләмдә кулланылышы.

Бер составлы жөмлөләр турында төшенчә. Бер составлы фигыль жөмлөләр. Бер составлы исем жөмлөләр.

Туры һәм кыек сөйләм. Диалог, аның язылышы, тыныш билгеләре. Туры сөйләмне кыек сөйләмгә әйләндерү.

Гади жөмлөгә синтаксик анализ ясау тәртибе.

Кушма жөмлө синтаксисы. Кушма жөмлө турында гомуми төшенчә. Кушма жөмлөләрне төркемләү.

Тезмә кушма жөмлөләр. Аларның төрләре: теркәгечле һәм теркәгечсез тезмә кушма жөмлөләр. Аларда тыныш билгеләре.

Иярченле кушма жөмлөләр. Төзелеше ягыннан иярченле кушма жөмлө төрләре – аналитик һәм синтетик иярченле кушма жөмлөләр. Алардагы бәйләүче чаралар. Синтетик һәм аналитик иярченле кушма жөмлөләрдә тыныш билгеләре.

Иярчен жөмлөләрнең мәгънә ягыннан төрләре: иярчен ия, иярчен хәбәр, иярчен аергыч, иярчен тәмамлык һәм иярчен хәл (иярчен урын, иярчен вакыт, иярчен рәвеш, иярчен күләм, иярчен сәбәп, иярчен максат, иярчен шарт, иярчен кире) жөмлөләр. Аларда тыныш билгеләре.

Катлаулы синтаксик конструкцияләр турында төшенчә.

Күп иярченле кушма жөмлөләр: тиндәш иярүле, тиндәш түгел иярүле, бер-бер артлы иярүле, берничә төр иярүле.

Катнаш кушма жөмлө, аның төзелеше, андагы тыныш билгеләре.

Кушма һәм катлаулы жөмлөләргә анализ ясау тәртибе.

Пунктуация

Жөмләнең мәгънәсе һәм төзелеше, интонация һәм тыныш билгеләре. Нокта, сорау, өндәү билгеләре, сорау-өндәү билгеләре куела торган очраklar. Күп нокталар һәм куштырнаklar куела торган очраklar. Өтер, нокталы өтер, ике нокта куела торган очраklar. Сызык һәм жәяләр куела торган очраklar.

Стилистика һәм сөйләм культурасы

Әдәби тел һәм аның стильләре. Язма һәм сөйләмә стиль. Функциональ стильләр: матур әдәбият стиле, вакытлы матбугат стиле, фәнни стиль, эш кәгазьләре стиле, эпистоляр стиль.

Сөйләм культурасы һәм аның нигезләре. Сөйләмгә куела торган таләпләр.

Имтиханга әзерләнү өчен чыганаklar исемлеге

1. Юсупов Р.А., Зиннәтуллина К.З, Харисова Ч.М., Гайфуллина Т.М.. Татар теле. Татар мәктәбенең 5 нче сыйныфы өчен дәреслек. – Казан, «Мәгариф», 2006.

2. Тумашева Д.Г., Юсупов Ф.Ю., Харисова Ч.М. К.З. Зиннәтуллина, Б.М. Мифтахов. Татар теле. Татар мәктәбенең 6 нчы сыйныфы өчен дәреслек. – Казан, «Мәгариф», 2006.

3. Сафиуллина Ф.С., Ибраһимов С.М. Татар теле. Татар мәктәбенең 7 нче сыйныфы өчен дәреслек. – Казан, «Мәгариф», 2002.

4. Мифтахов Б.М., Сөнгатов Г.М. Татар теле. Татар мәктәбенең 7 нче сыйныфы өчен дәреслек. – Казан, «Мәгариф», 2002.

5. Зәкиев М.З. Татар теле. Татар мәктәбенең 8 нче сыйныфы өчен дәреслек. – Казан, «Мәгариф», 2002.

6. Зәкиев М.З.. Татар теле. Татар мәктәбенең 9 нчы сыйныфы өчен дәреслек.

– Казан, «Мәгариф», 2002.

7. Зәкиев М.З, Максимов Н.В.. Татар теле. Татар мәктәбенең 10-11 нче сыйныфлары өчен дәреслек. – Казан, «Мәгариф», 2003.

8. Зиннәтуллина К.З., Ф.Ф.Фатыйхова, Мирзахитов Р.Х.. Татар теле. Рус мәктәпләренең 9 нчы сыйныфында укучы татар балалары өчен дәреслек. – Казан, «Мәгариф», 2006.

9. Сафиуллина Ф.С., Ибраһимов С.М. Татар теле. Рус мәктәпләренең 11 нче сыйныфында укучы татар балалары өчен дәреслек. – Казан, «Мәгариф», 2000.

10. Сафиуллина Ф.С.. Хәзерге татар әдәби теле. Югары уку йортларының әзерлек факультетлары һәм абитуриентлар өчен дәреслек. Казан университеты нәшрияты, 2002.

11. Сафиуллина Ф.С., Зәкиев М.З. Хәзерге татар әдәби теле. Педагогия училищелары, колледжлар, гимназияләр өчен дәреслек. – Казан, «Мәгариф», 2002.

12. Сафиуллина Ф.С., Ибраһимов С.М., Вафина Э.Х. Хәзерге татар телендә тыныш билгеләре. – Казан, ТКН, 1995.

13. Татар теленең орфографик сүзлеге. – Казан, ТКН, 1983.

14. Татар теленең орфографик сүзлеге. – Казан, «Раннур», 2002.

15. Сәлим Хәлил. Тел гыйлеме терминнары сүзлеге. – Алабуга, 2001.

16. Максимов Н.В.. Татар теленнән тестлар. – Казан, «Мәгариф», 2002.

17. Татар теленең аңлатмалы сүзлеге. 3 томда. – Казан, ТКН, 1977, 1979, 1981.

18. Харисова Ч.М. Татар теле. Теория, күнегүләр, тестлар: Абитуриентлар һәм студентлар өчен ярдәмлек / Ч.М.Харисова. - Казан: Мәгариф, 2006.

19. Харисов Ф.Ф. Харисова Ч.М. Татар теленнән күнегүләр һәм тестлар. - Казан: Яңалиф, 2006.

20. Харисова ч.м. татар теле Анализ үрнәкләре. Югары сыйныф укучылары, абитуриентлар, укытучылар өчен. – Казан: Мәгариф, 2009.

21. «Мәгариф» журналында һәр ел саен чыгып бара торган татар теле буенча республика олимпиадаларының биремнәре һәм нәтижәләр.

**Татар әдәбиятынан
кабул итү имтиханнары программасы
(татар теле һәм әдәбияты белгечлеге алырга теләүче
абитуриентлар өчен ярдәмлек)**

К Е Р Е Ш

Сораулар («Татар урта гомуми белем мәктәпләре өчен татар теленнән программа. 5-11 сыйныфлар» «Рус мәктәпләрендә укучы татар балаларына ана теле укыту программасы// 5-11 сыйныфлар») таләпләре буенча төзелгән.

**«Хәзерге татар әдәбияты (1965-90нче еллар)»
курсы буенча имтихан сораулары.**

Ә.Еники – психологизм остасы («Кем жырлады», «Жиз кыңгырау» һ.б.)
«Әйтелмәгән васыять» (Ә.Еники) повестендә татар халкы өчен әһәмиятле күтәрелеше. әсәрнең төп идеясе.

А.Гыйләжев ижатына шәхес культы фажигаләре тәәсире («Өч аршин жир», «Жомга көн кич белән», «Ягез бер дога» һ.б.). әсәрләрдә бирелгән төп идея.

М.Мәһдиев ижатының үзенчәлеге, ижатында әхлакый-фәлсәфи проблемалар чагылышы («Кеше китә, жыры кала»)

М.Мәһдиев ижатында милләт язмышы, милли горурлык идеясе чагылышы («Торналар төшкән жирдә», «Бәхилләшү»).

М.Мәһдиевнең «Без 41нче ел балалары» повесте үзенчәлеге, әсәрдә тормыш реальеге бирелеше. Образлар сүрәтләнешендәге төп үзенчәлек.

Язучы Муса Жәлил ижатында тематика киңлеге.

Н.Фәттах ижатында тарихи тема, халык һәм шәхес мөнәсәбәтләрен күрсәтү, үткәннәр белән бүгенге бәйләнеше. («Сызгыра торган уklar», «Әтил суы ака торур»).

1960-90нчы еллар прозасында тематика киңлеге, актив жанрлар.

Хәзерге чор поэзиясе үзенчәлекләре, үсеш юнәлешләре.

Драматургиядә Туфан Миңнуллин эшчәнлеге («Әлдермештән әлмәндәр», «Әниләр һәм бәбиләр», «Вера + Илгизәр»)

Хәзерге чор татар прозасында Ана образы чагылышы. Х.Сәрьян «Бер ананың биш улы», Ә.Еники «Әйтелмәгән васыять», В.Нуруллин «Әгәр син булмасаң» һ.б.)

Соңгы еллар татар әдәбиятында тарихи темага игътибар арту, мондый әсәрләрнең үзенчәлеге һәм әһәмияте.

Г.Ахунов ижатында заман геройлары чагылышы («Хәзинә»).

Хәзерге чор әдәбиятында шәхес культы еллары корбаннары язмышы чагылышы (А.Гыйләжев «Ягез бер дога», И.Сәләхов «Калыма хикәяләре»).

19 йөз башында татар ижтимагый – культура хәрәкәте аның татар әдәбияты үсешенә тәәсире.

19 йөзнең беренче һәм икенче яртысы әдәбиятының үзенчәлекләре.

19 йөзнең беренче ярытысында поэзияләрдәге үзгәрешләр, борынгы традицияләр белән бергә реализм юнәлешендә үсеш башлануы.

Г.Утыз–Имәни ижатында гыйлемле, акыллы булуның кыйммәтен күрсәтү. Күңел пакълеге турында уйланулар.

Ә.Каргалый ижатында суфичылык һәм мәгърифәтне зурлау, шигъри хатларында лирик юнәлеш, тәнкыйди карашлар.

Г.Кандалый ижатының үзенчәлеге, шигърь–поэмаларында дөнъяви кичерешләр, хатын–кыз образы бирелешендә мәгърифәтчелек карашлары.

19 йөзнең 2–нче ярытысында татар әдәбиятында булган үзгәрешләр. Метод, жанрлар.

Мәгърифәтче язучыларның ижат принциплары. Кадимчелек, жәдитчелек хәрәкәтенең татар әдәбиятында чагылышы.

Күренекле тарихчы, философ, фикер иясе Ш.Мәржанинең мәгърифәтчелек өлкәсендә эшчәнлеге, әдәбият үсешенә йогынтысы.

К.Насыйриның әдәби һәм гылыми эшчәнлеге.

К.Насыйри ижатында шул чор мәгърифәтчелек карашлары чагылышы.

19 йөзнең икенче яртысында шигърият үсеше. М.Акъмулла ижатында лиризм, эчке кичерешләр чагылышы, гаделсезлеккә каршылык.

Татар халык авыз ижатында образлар киңлеге.

Татар әдәбиятында үзенчәлекле шагыйрь – Һади Такташ ижаты.

19 йөз ахырында татар әдәбиятына килгән хатын–кызлар ижаты үзенчәлеге, алар күтәргән мәсьәләләр.

Татар драматургиясе үсешендә беренче адымнары, театр сәнгате һәм драматургиянең бергә үсеше. Беренче драматурглар эшчәнлеге.

Г.Ильясының «Бичара кыз» драмасы, аның эшләнешендә кимчелекләр, схематизм. әсәрнең әһәмияте.

Г.Ильясының «Бичара кыз» драмасында мәгърифәтчелек идеясе чагылышы.

Ф.Хәлидинең «Рәдде бичара кыз» драмасының идея–эстетик көче, әсәрнең реализмга яқынлығы.

М.Акъегетнең «Хисаметдин менла» әсәренә реалистик повесть буларак бәя. әсәрдә кадимчелек, жәдитчелек карашлары чагылышы.

Шәриф Камал әсәрләрендәгә төп персонажлар бирелеше.

Габдулла Тукай-бөек шагыйрь.

И.Юзиевнең ижатында яз, яшьлек, мәхәббәт темасы.

Г. Бәширов “Туган ягым – яшел бишек” повестендә Гомәр образы.

М. Мәһдиев – образлар тудыру остасы.

Г. Әпсәләмов әсәрләрендә сугыш һәм кеше язмышы.

Алтын Урда чорында татар әдәбиятының яңарышы.

Ф.Әмирхан әсәрләрендә тәрбия, әхлак, дин.

Аяз Гыйлажев әсәрләрендә халык.

Алтын Урда чорында татар әдәбиятының яңарышы.

КРИТЕРИИ ОЦЕНИВАНИЯ РЕЗУЛЬТАТОВ ВСТУПИТЕЛЬНОГО ИСПЫТАНИЯ ПО РОДНОМУ (ТАТАРСКОМУ) ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ

Экзамен в устной форме является одним из основных способов учёта знаний абитуриентов по родному (татарскому) языку и литературе. Развёрнутый ответ абитуриента должен представлять собой связное, логически последовательное сообщение, раскрывающее вопросы билета, и показывать его умение применять знания на практике.

При оценке ответа абитуриента надо руководствоваться следующими критериями, позволяющими оценить каждый компонент устного высказывания:
учитывать:

- 1) полноту и правильность ответа;
- 2) степень осознанности, понимания изученного;
- 3) языковое оформление ответа;

оценивать:

- знание лингвистических и литературоведческих терминов, свободное владение необходимой терминологией;

- уровень освоения выпускником материала, предусмотренного учебными программами дисциплин;
- знание художественного произведения и оценки его критики;
- владение специальными (лингвистическими и литературоведческими) навыками анализа текста;
- системность оценок и суждений;
- разносторонность знаний абитуриента и привлечение их для раскрытия поставленного вопроса;
- мотивированность личностных оценок;
- обоснованность, четкость, полноту изложения ответов;
- композицию, последовательность, логичность ответа;
- соблюдение норм литературного языка;
- уровень информационной и коммуникативной культуры.

На вступительном экзамене по родному (татарскому) языку и литературе абитуриент должен показать знание теории родного языка и литературы в пределах приведенной ниже программы, а также продемонстрировать навыки лингвистического и литературоведческого анализа.

Общее количество баллов ставится за ответы и практическое задание по родному (татарскому) языку и родной (татарской) литературе, продемонстрированных абитуриентом в ходе экзамена (выводится общий балл).

Ответ абитуриента оценивается по следующей шкале:

1. Максимальное количество баллов за устный ответ на вопросы и выполненное практическое задание по родному языку – 50.

2. Максимальное количество баллов за устный ответ на вопросы и анализ текста по родной литературе – 50.

80-100 – абитуриент демонстрирует хорошее знание основных лингвистических и литературоведческих понятий, умение логически мыслить и аргументировать, сформированные навыки использования терминологического аппарата; полно излагает материал, даёт правильное определение языковых и литературоведческих понятий; умеет приводить необходимые примеры; излагает материал последовательно и правильно с точки зрения норм литературного языка;

61-79 – абитуриент демонстрирует удовлетворительное знание основных лингвистических и литературоведческих понятий, имеет достаточное представление о лингвистических и литературоведческих явлениях и процессах, но допускает 1-2 ошибки, которые самостоятельно исправляет, и 1-2 недочёта в последовательности и языковом оформлении излагаемого;

40-60 – абитуриент демонстрирует достаточное знание основных лингвистических и литературоведческих понятий, отдельные навыки использования лингвистической и литературоведческой терминологии, но излагает материал неполно и допускает неточности в определении понятий или формулировке правил; не умеет достаточно глубоко и доказательно обосновать свои суждения и привести свои примеры;

1-39 – абитуриент демонстрирует фрагментарное знание лингвистических и литературоведческих понятий, отдельные навыки использования

лингвистической и литературоведческой терминологии, имеет приблизительное представление о лингвистических и литературоведческих явлениях и процессах.

0 – ответ абитуриента полностью не соответствует вышеуказанным критериям.